

DE DOLEANTIE ALS EXPONENT VAN HET (MISLUKTE) STREVEN NAAR REORGANISATIE VAN DE KERK

C.H.W. van den Berg

Was de Doleantie te vermijden? Daarop valt natuurlijk een bevestigend antwoord te vinden. Maar het antwoord, waar het hier om te doen is, luidt: de Doleantie zou er niet gekomen zijn, als men in de vijftien jaar vóór 1886 er in was geslaagd de kerkelijke crisis op te lossen door middel van een reorganisatie van de kerk, die ruimte bood voor de rechten en aspiraties van de gereformeerden. Dat is niet gebeurd, ondanks de vele adviezen en plannen, die gemaakt, ingediend en behandeld zijn, in het besef dat een blijvende impasse vroeger of later tot scheuring leiden moest. Voor de historicus als toeschouwer achteraf blijft de vraag over: waarom?

Door de kerkelijke strijd in die vijftien jaar lopen twee hoofdlijnen. De eerste is die van de belijdeniskwestie, die zich toespitste rond interpretatie en hantering van de woorden 'de handhaving harer leer' (art. 11 van het Algemeen Reglement) in de eerste helft van de jaren '70, ook in de aannemings- en attestenkwestie die heel die periode van vijftien jaar de gemoederen en pennen in beweging bracht, en in het conflict over de in 1883 gewijzigde proponenten-formule. De tweede hoofdlijn is die van het streven de kerkelijke crisis door middel van reorganisatie te bezweren.

Beide hoofdlijnen komen samen in de ene vraag naar wat de kerk is en moet zijn, zo ze kerk wil heten. Daarmee lijkt de vraag naar het waarom van het mislukken van het streven naar reorganisatie te zijn beantwoord. Als het eigenlijke struikelblok komt dan de belijdeniskwestie naar voren. Immers deze kwestie markeerde de verschillen in kerkvisie het scherpst. Maar daarmee is nog niet verklaard, waarom het niet is gelukt de kerkelijke kwestie tot een oplossing te brengen door middel van een reorganisatie, die rekening hield met de fundamentele meningsverschillen in zake de belijdeniskwestie. Anders gezegd, hoe komt het dat men er niet in is geslaagd de oplossing van de kerkelijke pluriformiteit te vinden? Deze vraagstelling biedt de mogelijkheid de Doleantie in een breder perspectief te zien dan via het verengde doorkijkje van de belijdeniskwestie mogelijk is en die te plaatsen in het kader van de ker-